

PRELIMINARNA PROCENA EFEKATA COVID19 NA PLATFORMSKI RAD U SRBIJI

Gig radnici i radnice pokazali su visoku fleksibilnost i prilagodljivost uslovima rada tokom pandemije, ali je cena bila visoka



JUNI 2020.

AUTORI IZVEŠTAJA: TIM GIGMETRA



UVOD

U periodu pre pandemije, globalno tržište gig rada beležilo je rast bez presedana. Njegova vrednost procenjena je na 4,5 triliona dolara sa tendencijom daljeg dinamičnog rasta ([Staffing industry 2018](#)). Ovaj uspon, vidljiv i u Srbiji, bazirao se na rastućoj ponudi radne snage sa sofisticiranim veštinama od kojih je neke nemoguće pronaći na klasičnom (oflajn) tržištu rada ([Upwork](#), [Peyoneer](#)).

U SAD kao kolevci platformske ekonomije, po prvi put je 2019. polovina gig radnika prepoznala ovaj vid rada kao dugoročni izbor u karijeri, a ne samo kao privremeni izvor prihoda kao što je bio slučaj 2014. godine. Pored toga, procenat onih koji su na platformi radili puno radno vreme povećao se sa 17% u 2014. na 28% u 2019. Od generacije X do generacije Z raste prihvatanje frilensinga kao opcije, sa 31% na 53% među onima koji već rade na platformama (Upwork).

Sa COVID-19, platformski rad je prestao da bude rezervisan samo za mlade. Tokom pandemije, tradicionalne kompanije su prebacile deo svojih radnika na platforme radi jednostavnijeg praćenja njihovog rada i plaćanja. S obzirom na to da je tržište gig rada prema prvim izveštajima doživelo manji potres nego ono tradicion-

alno, gig rad bi u post pandemijskom periodu mogao postati privlačna opcija za one radnike koji su izgubili poslove u tradicionalnim industrijama jer na platformama ne zavise samo od jednog poslodavca.

Manje drastičan, ali sličan trend je zabeležen i u Srbiji, gde je relativno veliki broj radnika iznenada počeo da radi [onlajn od kuće](#) preko platformi svojih preduzeća, ili koristeći se eksternim aplikacijama za komunikaciju i timski rad. Oni su tako po prvi put delimično iskusili način rada na koji radi platformska zajednica u Srbiji koja po raznim procenama čini 2.6 % od ukupne radne snage u zemlji.



ŠTA JE CENTAR ANALIZIRAO I ZAŠTO

Centar je testirao uticaj pandemije na platformске radnike u Srbiji na primeru platforme Upwork, koja je reprezentativna za razumevanje trendova u kretanju gig radne snage unutar nacionalnih granica i na regionalnom i globalnom nivou. Upwork je jedna od dve najveće GPLP (General Purpose Labour Platform) na svetu i najzastupljenija je platforma među gig populacijom u Srbiji. Kada bi Upwork posmatrali kao preduzeće, ono bi po broju angažovanih lica moglo da se svrsta u najveće privredne subjekte u Srbiji, shodno [klasifikaciji RZS](#) i bilo bi jedno od 13 najvećih kompanija u Srbiji u oblasti stručnih, naučnih, inovacionih i tehničkih delatnosti.

Početkom 2020, na Upwork-u je bilo registrovano 11.247 gig radnika i radnica iz Srbije, a svakog meseca u periodu decembar 2019 - maj 2020. bilo je aktivno između 4.000 i 5.000 njih. Pod aktivnim radnicima podrazumevamo one koji su svake nedelje tokom prethodna dva meseca, najmanje 10 sati nedeljno, svoje usluge pružali na ovaj način.

U cilju procene efekata COVID-19, analizirali smo sledeće pokazatelje: broj gig radnika i radnica, bruto zaradu, fond radnih sati po polu i cenu rada po satu po polu na platformi Upwork.

UTICAJ COVID-19 U SRBIJI

PREGLED NAJVAŽNIJIH TRENDOVA

Broj aktivnih gig radnika na Upwork platformi se smanjio

Intenzitet radnog angažmana je dramatično pao

Prosečni bruto prihodi gig radnika su opali

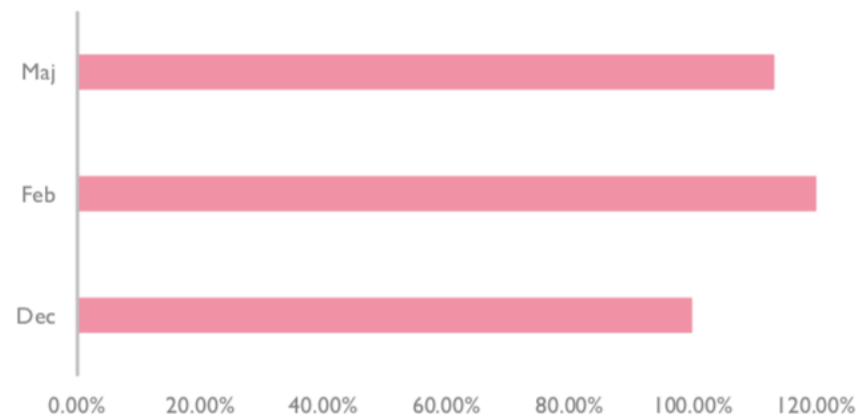
Cene rada po satu su beležile rast

IZABRANI POKAZATELJI

U maju je broj gig radnika u odnosu na pred Covid-19 period (februar 2020) opao za 5,6%. Pandemija je, očigledno, zaustavila rast na ovom tržištu, jer je neposredno pred njeno izbijanje broj gig radnika porastao za 20,2% u odnosu na bazni period (decembar 2019).

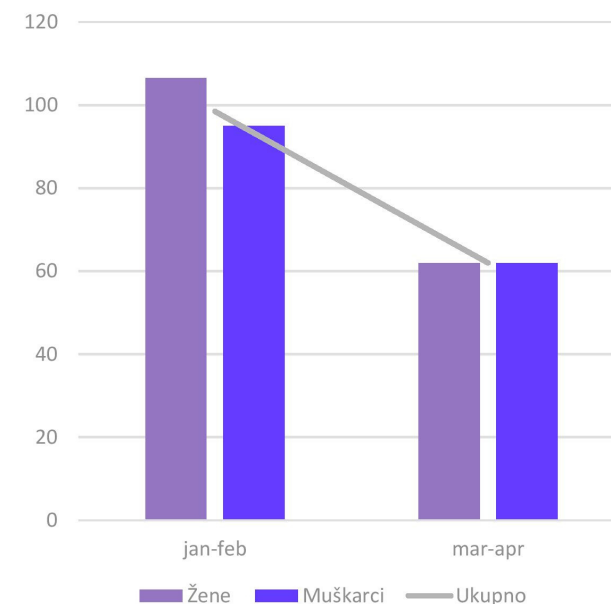
U periodu mart-april 2020. primećeno je smanjenje broja radnih sati među gig radnicima i radnicama na celokupnom uzorku. Da bismo bolje osvetlili promenu u fondu radnih sati, detaljnije smo analizirali samo one gig radnike (1.246) koji su u prethodnih 6 meseci konstantno radili i posmatrali smo kretanja u ovom domenu u dvomesečnim intervalima. Ta analiza pokazuje da je prosečan broj radnih sati u martu-aprilu iznosio tek 62,94% u odnosu na period januar-februar 2020. Ti radnici su praktično u prvim mesecima pandemije došli na 1/3 punog radnog opterećenja u oflajn sferi, radeći u proseku samo 62 časa u toku meseca. U periodu januar-februar gig radnici u Srbiji su radili prosečno u toku meseca 98,5 radnih sati, što je ekvivalent polovini radnog vremena u oflajn svetu rada.

Iako je i kod muškaraca i žena došlo do smanjenja fonda radnih sati u odnosu na prethodni period, umanjeno je kod žena bilo izraženije. To je za posledicu imalo izjednačavanje fonda radnih sati gig radnika i radnica, te su oni u martu i aprilu prosečno mesečno radili isti broj sati, tj. 62 sata.



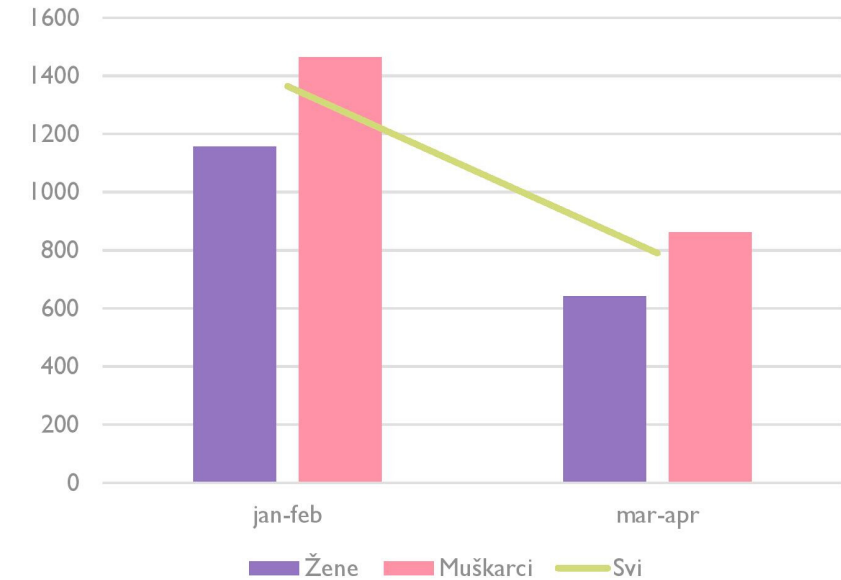
GRAFIKON 1
Broj aktivnih gig radnika u periodu decembar 2019 - maj 2020.

GRAFIKON 2
Fond radnih sati po polu:
dve tačke preseka



Budući da su žene zastupljenije u oblastima koje zahtevaju manje sofisticirane veštine i znanja (poput profesionalnih usluga ili pisanja i prevođenja), ova tabela je indirektni pokazatelj činjenice da je na tržištu gig radnika značajnije opala tražnja za manje kvalifikovanom radnom snagom. Izraženije smanjenje radnih sati u odnosu na smanjenje zarada, o kojima ćemo diskutovati kasnije, može se objasniti dejstvom tri faktora:

- 1 Radni sati iz prethodnog (pred Covid-19) perioda došli su na naplatu u periodu mart-april;
- 2 Poslovi koji podrazumevaju unapred dogovorenu cenu rada ne ulaze u statistiku ukupnog fonda radnih sati;
- 3 Prosečna cena rada po satu je delimično porasla u pandemijskom periodu.



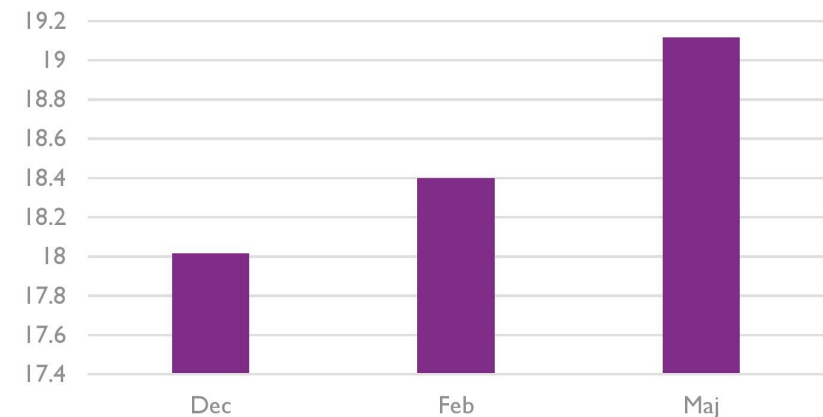
GRAFIKON 3

Prosečna mesečna zarada gig radnika u USD na Upwork platformi u periodima januar-februar i mart-april 2020. godine

Prosečna (bruto) zarada je merena na uzorku od 1.246 gig radnika koji su neprestano radili u proteklih šest meseci. Uočljivo je da je došlo do značajnog smanjenja prosečne (bruto) zarade tako da je ona kod muškaraca -41,12%, dok je kod žena taj pad bio još izraženiji -44,49%.

Ovakav trend je uticao na to da je prosečna mesečna (bruto) zarada žena u Covid-19 periodu iznosila 74,44% prosečne mesečne (bruto) zarade muškaraca, dok je pre pandemije taj odnos bio blizu 80% (78,96%).

Medijalna (bruto) zarada u periodu mart-april u odnosu na period januar-februar je zabeležila manji pad od prosečne (nalazi se na nivou od 65,74%). To je, najvećim delom, posledica velikih razlika (nejednakosti) u zaradama koje platformski radnici ostvaruju u proseku, ali i značajnijeg pada bruto zarade u gornjim decilima. Pad zarade onih koji zarađuju više od medijalnog gig radnika je iznosio 43%, a onih ispod medijalnog radnika 36%. Time je pandemija generalno doprinela smanjenju nejednakosti među platformskim radnicima.



GRAFIKON 4

Prosečna cena rada po satu po kojoj su gig radnici iz Srbije nudili svoje usluge

Cena gig rada je jedini pokazatelj koji ima nedvosmisleno pozitivan trend u odnosu na kraj 2019. i početak 2020. godine. Prosečna (tražena) cena rada po satu po kojoj su gig radnici iz Srbije pružali svoje usluge nastavila je trend rasta za vreme pandemije.

Ovakav trend je posledica relativno niske cene rada u Srbiji u odnosu na konkurentna tržišta iz [regiona](#), ali i kontinuiranog rasta iskustva koje donosi više poslovnih opcija, a time i veće premije na rad.

*Odnosi se na zvaničnu cenu koju su gig radnici zahtevali za svoje usluge od poslodavaca

GRAFIKON 5

Cene rada po satu imaju tendenciju rasta i na nivou različitih profesija

	DEC 19	FEB 20	MAJ 20
Profesionalne usluge	\$19.6	\$21.7	\$23.5
Administrativne usluge i unos podataka	\$9.5	\$9.9	\$10.2
Kreativne usluge i multimedija	\$20.6	\$20.5	\$21.0
Prodaja i marketing	\$20.3	\$19.6	\$21.3
Razvoj softvera	\$22.9	\$23.5	\$23.1
Pisanje i prevođenje	\$15.2	\$15.2	\$15.6

COVID19 nije imao negativnog uticaja na prosečnu cenu rada po satu gig radnika i na nivou različitih profesija koje su prikazane prema [OLI klasifikaciji](#). Tokom pandemije u gotovo svim profesijama zabeležen je rast cene rada u odnosu na prethodni šestomesečni period. Do blagog pada u prosečnoj ceni rada (po satu) došlo je samo u oblasti razvoja softvera, što je posledica kombinovanog dejstva više faktora:

- 1 Cena rada po satu je u ovoj oblasti pre Covida već bila na visokom nivou (zarade su najveće);
- 2 Došlo je do smanjivanja budžeta i ukidanja/odlaganja inovacionih projekata kod kompanija čiji su gig radnici u oblasti IT-a glavni klijenti.

ZAKLJUČAK

Tokom COVID-19 broj radnika koji su bili angažovani na platformama je neznatno smanjen, ali su njihovi prihodi prepolovljeni, a fond radnih sati je drastično opao. To ukazuje na visoku fleksibilnost i prilagodljivost ovog pula radnika na zahteve tržišta. Kontrakcija je posebno mala, ako se ima u vidu da ovaj sektor nije imao nikakvu podršku za očuvanje radnih mesta.

Smanjenje obima posla gig radika nije imalo uticaj na cenu radnog sata, što ukazuje na visok stepen neelastičnosti cene po kojoj gig radnici nude svoje usluge. Prosečna bruto cena rada po satu je porasla za 3,9% u odnosu na period januar-februar 2020, odnosno za 6,1% u odnosu na period novembar-decembar 2019. Isti trend je prisutan i na nivou pojedinačnih profesija, osim u oblasti razvoja softvera, gde je cena zabeležila blagi pad od 0,4 USD centa po radnom satu.

Iako na prvi pogled cena koju su muškarci i žene platili tokom COVID-a izgleda ista, žene su bile ugroženije jer se jaz između prihoda muškaraca i žena povećao.

Kretanja u oblasti IT usluga traži dodatno istraživanje ovog fenomena s obzirom na to da je pad obima usluga gig radnika iz oblasti razvoja softvera u suprotnosti globalnim trendovima.

